

Bogusław Kochaniewicz

Trzy ikony Maryi Królowej : królewskość Maryi pięćdziesiąt lat od promulgacji encykliki "Ad caeli Reginam" Piusa XII

Salvatoris Mater 6/3, 106-118

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Dnia 11 października 1954 roku Pius XII promulgował nowy dokument maryjny, w którym nie ogłaszał nowego dogmatu, lecz ustanawiał święto ku czci Najświętszej Maryi Panny Królowej. Encyklika *Ad caeli Reginam*, ogłaszając nową celebrację liturgiczną, przedstawiła zarys nauki o królewskości Maryi, podkreślając nie tylko źródła Tradycji, lecz także wyjaśniając, na czym polegał ów nowy przywilej.

Przypadająca w tym roku pięćdziesiąta rocznica promulgacji wspomnianego dokumentu staje się dobrą okazją do refleksji nad doktryną o królewskości Matki Błogosławionej Dziewicy oraz do odpowiedzi na pytanie: jak przedstawia się obraz Maryi Królowej pięćdziesiąt lat po ogłoszeniu papieskiej encykliki?

Bogusław Kochaniewicz OP

Trzy ikony Maryi Królowej. Królewskość Maryi pięćdziesiąt lat od promulgacji encykliki *Ad caeli Reginam* Piusa XII

SALVATORIS MATER
6(2004) nr 3, 106-118

Aby odpowiedzieć na to pytanie, poddano analizie najważniejsze współczesne dokumenty Magisterium Ecclesiae, zawierające odniesienia do interesującego nas tematu. Pierwszym z nich jest encyklika *Ad caeli Reginam* Piusa XII, drugim Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, natomiast ostatnią grupę dokumentów tworzą

pisma Jana Pawła II: encyklika *Redemptoris Mater*, *List do kobiet* oraz środowa katecheza maryjna poświęcona Maryi Królowej.

Analiza wymienionych pism pozwala przedstawić teologiczną ikonę Maryi, obecną w dokumentach Magisterium Ecclesiae oraz wskazać nowe i oryginalne elementy, które w nich się pojawiają.

1. Teologiczna ikona Maryi Królowej w encyklice *Ad caeli Reginam* Piusa XII

Cztery lata po ogłoszeniu dogmatu o wniebowzięciu Matki Bożej¹, w setną rocznicę ogłoszenia dogmatu o niepokalanym poczęciu, Pius XII opublikował nową encyklikę, będącą godnym ukoronowaniem obcho-

¹ PIUS XII, *Litterae encyclicae „Ad caeli Reginam”*, AAS 46(1954) 626.

dzionego wówczas Roku Maryjnego². *Ad caeli Reginam* była również odpowiedzią na liczne prośby wiernych napływające z całego świata o ustanowienie święta Maryi Królowej³. Warto przypomnieć, że w roku 1946 przedstawiciele międzynarodowego ruchu maryjnego *Pro Regalitate Mariae* wręczyli Papieżowi listę blisko tysiąca opinii biskupów Kościoła przychylnych temu świętu⁴.

1.1. Elementy teologicznego obrazu Maryi Królowej

Należy zauważyć, że Pius XII, przedstawiając naukę o królewskości Maryi, ukazał ją jako prawdę powszechnie akceptowaną przez Kościół, opartą na patrystycznej Tradycji, na nauczaniu Magisterium Ecclesiae, na świadectwach liturgii oraz na pobożności ludu Bożego. Wszystkie wymienione komponenty złożyły się na obraz Maryi Królowej zawarty w encyklice *Ad caeli Reginam*.

1.1.1. Tradycja patrystyczna

Przedstawione w encyklice pierwsze patrystyczne świadectwa są wynikiem refleksji starożytnych autorów nad tajemnicą wcielenia. Tytuły maryjne: *Matka Króla*⁵ (Efrem) bądź *Matka Króla całego Wszechświata*⁶ (Grzegorz z Nazjanzu i Prudencjusz), podkreślają Boże macierzyństwo Maryi oraz królewską godność Chrystusa.

Refleksja nad pozdrowieniem Elżbiety, nazywającej swoją krewną *Matką swojego Pana* (Łk 1, 43), umożliwiła Pseudo-Orygenesowi i Epifaniuszowi z Salaminy przypisanie Maryi nowego tytułu: *Pani*⁷.

Podobne wyrażenie pojawia się również w pismach św. Hieronima i św. Piotra Chryzologa⁸. Biskup Rawenny w jednym ze swoich kazań stwierdził: *Imię hebrajskie Maria tłumaczy się po łacinie jako Pani. Zatem anioł pozdrawia Ją jako „Pani”, ponieważ była wolna od niewolniczej bojaźni Matka Panującego, która z woli Syna przychodzi na świat i zowie się Pani*⁹.

Ojcowie Kościoła żyjący w ósmym stuleciu: św. German z Konstantynopola, św. Andrzej z Krety, św. Jan z Damaszku, św. Ildefons z Toledo

² TAMŻE.

³ TAMŻE, 627.

⁴ G.M. ROSCHINI, *Breve commento all'Enciclica „Ad caeli Reginam”*, „Marianum” 16(1954) 414.

⁵ PIUS XII, *Litterae encyclicae...*, 628.

⁶ TAMŻE.

⁷ TAMŻE, 628-629.

⁸ TAMŻE, 629.

⁹ TAMŻE.

przypisywali Maryi obydwa tytuły: *Królowa* i *Pani*, podkreślając w ten sposób królewską godność Maryi. Jan Damasceński określał Maryję mianem *Pani wszystkich stworzeń*, zaś Ildefons z Toledo przypisywał Jej tytuły: *Pani, Królowa, Panująca*¹⁰.

1.1.2. Głos Magisterium Kościoła

Encyklika Piusa XII nie tylko ukazywała tytuł maryjny, odwołując się do tekstów Ojców Kościoła, tak greckich, jak i łacińskich, lecz również wymieniła pięć papieskich dokumentów, w których pojawiają się określenia dotyczące królewskiej godności Najświętszej Maryi Panny. Pisma Marcina I¹¹ oraz Agatona¹² zawierają tytuł *Nasza Pani*. Grzegorz II określa Matkę Bożą *Panią wszystkich chrześcijan*¹³. Sykstus IV nazywa Ją *Królową*¹⁴, natomiast Benedykt XIV *Królową nieba i ziemi*¹⁵.

1.1.3. Świadectwa liturgii

Ad caeli Reginam uwzględniła również odniesienie do liturgii chrześcijańskich, które na przestrzeni wieków wyśpiewywały i nieustannie wyśpiewują chwałę niebieskiej Królowej¹⁶. Dla zilustrowania swojej opinii Papież dołączył niektóre teksty pochodzące z liturgii bizantyjskiej, armeńskiej oraz łacińskiej¹⁷, podkreślając szczególne znaczenie antyfon *Salve Regina, Regina coeli* oraz Litanii Loretańskiej¹⁸.

1.1.4. Racje teologiczne

Oprócz prezentacji źródeł teologicznych dotyczących królewskości Maryi Pius XII przedstawił również teologiczne racje wyjaśniające ów przywilej. Stwierdził on, że godność królewska Maryi jest ściśle powiązana z Jej Bożym macierzyństwem. Błogosławiona Dziewica jest *Królową, ponieważ wydała na świat Syna, który już w chwili poczęcia, również*

¹⁰ TAMŻE, 630.

¹¹ TAMŻE.

¹² TAMŻE.

¹³ TAMŻE.

¹⁴ TAMŻE, 631.

¹⁵ TAMŻE.

¹⁶ TAMŻE.

¹⁷ *Astitit Regina a dextris tuis in vestitu depurato, circumdata verietate. Breviarium Romanum*, Versiculus sexti Respons, AAS 46(1954) 632; *Teque Reginam celebrat potentem terra polusque. Festum Assumptionis*, hymnus Laudum, AAS 46(1954) 632; *Hodie Maria Virgo caelos ascendit: gaudete quia cum Cristo regnat in aeternum. Festum Assumptionis*, ad Magnificat II Vesperum, AAS 46(1954) 632.

¹⁸ PIUS XII, *Litterae encyclicae...*, 632.

*jako człowiek, dzięki unii hipostatycznej natury ludzkiej ze Słowem stał się Królem i Panem wszystkich rzeczy*¹⁹. Inną racją królewskiej godności Maryi była Jej współpraca w dziele zbawczym Chrystusa. Opierając się na koncepcji rekapitulacji, autor uważa Maryję za nową Ewę. *Maryja w dziele zbawienia, dzięki woli Bożej, była zjednoczona z Chrystusem, pryncypium zbawienia, w podobny sposób jak Ewa była powiązana z Adamem, pryncypium śmierci*²⁰. [...] *Jeżeli Chrystus, nowy Adam, jest naszym królem, nie tylko ponieważ jest Synem Bożym, lecz również dlatego, że jest naszym Zbawicielem, to opierając się na pewnej analogii, należy stwierdzić, iż Błogosławiona Dziewica jest Królową, ponieważ jako nowa Ewa była zjednoczona z nowym Adamem*²¹.

Jak można zauważyć, Boże macierzyństwo Maryi oraz Jej współpraca w dziele zbawczym Chrystusa są dwoma prawdami, na których opiera się Jej królewska godność.

1.2. Teologiczna ikona Maryi Królowej Piusa XII

Encyklika Piusa XII przedstawia obraz Maryi Królowej w świetle tajemnicy Chrystusa. Dominująca w papieskim dokumencie perspektywa chrystocentryczna stała się cechą charakterystyczną wspomnianej ikony.

Ojciec Święty podkreślił charakter absolutny królewskości Chrystusa. Tylko On jest Królem w sensie pełnym, właściwym i absolutnym. Natomiast Maryja, jako Jego Matka i osoba uczestnicząca w Jego zbawczym dziele, partycypuje w królewskości swojego Syna w sposób ograniczony i analogiczny. Jak królewskość Chrystusa, będąc absolutna i niezależna, przynależy do Osoby Syna Bożego, tak godność królewska Maryi wypływa z obfitości zasług Chrystusa i z Jego łaski. *Z tego zjednoczenia z Chrystusem - pisze Pius XII - ma początek niewypowiedziana skuteczność macierzyńskiego wstawienictwa Maryi u boku Syna i Ojca*²².

Dokument stwierdza, że dzięki macierzyństwu Maryi królewskość Chrystusa otrzymuje rys oryginalny i charakterystyczny. Maryja jako Matka, doświadczając w sobie samej Bożego miłosierdzia, została predestynowana do przekazywania Bożego miłosierdzia innym.

Pius XII, przedstawiając teologiczny obraz Maryi Królowej, skoncentrował się na Jej wyjątkowej godności: dzięki niepokalanemu poczęciu została Ona wywyższona ponad inne stworzenia. Pełnia łaski, którą otrzymała, stawiała Ją ponad wszystkich pozostałych świętych²³.

¹⁹ TAMŻE, 633.

²⁰ TAMŻE, 634.

²¹ TAMŻE, 635.

²² TAMŻE, 636-637.

²³ TAMŻE, 636.

Pius XII, odpowiadając na pytanie, w jaki sposób wyraża się królewskość Maryi, stwierdza, że *Maryja Królowa uczestniczy w owym wpływie, dzięki któremu mówi się, iż Jej Syn i Odkupiciel króluje w umysłach i w woli ludzi. Jeżeli Słowo dokonuje cudów i udziela łaski, poprzez człowieczeństwo, które przyjęło, jeżeli posługuje się sakramentami swoich świętych jako narzędziami dla zbawienia dusz, to dlaczego nie może posłużyć się dziełem swojej Matki Najświętszej dla udzielenia nam owoców zbawienia?*²⁴

Z powyższych słów wynika, że wpływ Chrystusa Króla na serca i umysły wiernych jest zewnętrzny i wewnętrzny, natomiast macierzyński wpływ Maryi Panny polega na rozdawnictwie owoców Odkupienia.

Obraz Maryi Królowej, przedstawiony przez Piusa XII, ukazuje Błogosławioną Dziewicę obok Chrystusa. Wydaje się, że pomimo stwierdzeń Piusa XII, które absolutnie wykluczały jakąkolwiek niekompletność i niedoskonałość królewskość Chrystusa, perspektywa encykliki niosła z sobą niebezpieczeństwo ujęcia królewskość Maryi *co-principium*, elementu dopełniającego królewskość Syna. Teologiczna ikona przedstawiona przez Ojca Świętego, wynosząc Maryję ponad wszystkich ludzi i aniołów, oddalała Ją od nich, zamiast przybliżyć.

Błogosławiona Dziewica, zasiadająca na tronie obok swojego Syna, stała się bardziej osobą godną uwielbienia i zachwytu, niż naśladowania i synowskiego zawierzenia. Wspomniany obraz zostanie zmodyfikowany niespełna dziesięć lat później, podczas Soboru Watykańskiego II.

2. Teologiczna ikona Maryi Królowej zawarta w Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium* Soboru Watykańskiego II

2.1. Okoliczności powstania ikony Maryi Królowej

Dnia 21 listopada 1964 r., na zakończenie trzeciej sesji Soboru Watykańskiego II, Ojcowie soborowi promulgowali Konstytucję dogmatyczną o Kościele *Lumen gentium*, w której ósmy, ostatni rozdział został w całości poświęcony Błogosławionej Dziewicy. Układ tegoż rozdziału odzwierciedla nową perspektywę wytyczoną przez Sobór Watykański II, w którym nauka o Błogosławionej Dziewicy została ukazana nie tylko w świetle tajemnicy Chrystusa, lecz również w świetle tajemnicy Kościoła. Ta ostatnia perspektywa była dla mariologii absolutną nowością.

²⁴ TAMŻE.

2.2. Ikona Maryi Królowej w Konstytucji dogmatycznej *Lumen gentium*

Prawda o królewskości Matki Bożej została wyrażona w numerze 59 *Lumen gentium*: *Niepokalana Dziewica, zachowana jako wolna od wszelkiej skazy pierworodnej winy, dopełniwszy biegu ziemskiego życia, z ciałem i duszą została wzięta do niebieskiej chwały i wywyższona przez Pana jako Królowa wszystkiego, aby bardziej upodobnić się do swego Syna, Pana panujących* (por. Ap 19, 16) oraz *Zwycięzcy grzechu i śmierci*.

Powyższy tekst ukazuje królewskość Matki Najświętszej ściśle powiązaną z Jej chwalebny wniebowzięciem. Wspomniana godność jest nadzwyczajną łaską udzieloną Maryi przez Jej Syna: *Błogosławiona Dziewica została wywyższona przez Pana jako Królowa wszechświata*. Chrystus jest nie tylko przyczyną sprawcą królewskości Maryi, lecz również jej przyczyną wzorczą. Ów nadzwyczajny przywilej został udzielony Maryi, aby stała się Ona jeszcze bardziej podobna do obrazu swego Syna.

Tekst zawarty we wspomnianym numerze *Lumen gentium* stwierdza, że królewskość Maryi jest postrzegana jako Jej wyjątkowe uczestnictwo w owocach tajemnicy paschalnej Chrystusa.

Aby zrozumieć oryginalność soborowego spojrzenia na królewskość Maryi, wspomniany tekst należy odczytać w szerszym kontekście Konstytucji o Kościele.

Temat królewskości Chrystusa został wyrażony w rozdziale pierwszym soborowej konstytucji, w którym czytamy:

On jest Głową Ciała, którym jest Kościół. On jest Początkiem, Pierworodnym spośród umarłych, aby zachowywał pierwszeństwo we wszystkim (por. Kol 1, 15-18). *Wielkością swojej mocy panuje nad niebem i ziemią, a dzięki niedościgłej doskonałości i swojemu działaniu napędza całe Ciało bogactwem swej chwały* (por. Ef 1, 18-23).

Do Niego powinny się upodabniać wszystkie członki, aż ukształtuje się w nich Chrystus (por. Ga 4, 19). *Dlatego jesteśmy dopuszczeni do misteriów Jego życia, z Nim współkształtowani, razem z Nim umarli i razem z Nim wskrzeszeni z martwych, aż razem z Nim będziemy królować* (por. Flp 3, 21; 2 Tm 2, 11; Ef 2, 6; Kol 2, 12 i in.). *Na ziemi jeszcze jako pielgrzymi, idąc Jego śladami wśród ucisków i prześladowań, jesteśmy złączeni z Jego cierpieniami, jak ciało z głową, współcierpiąc z Nim, abyśmy razem z Nim mieli udział w chwale* (por. Rz 8, 17).

Przez Niego „całe Ciało, [...], rozrasta się Bożym wzrostem” (Kol 2, 19). *On sam w swoim Ciele, to znaczy w Kościele, ustawicznie rozdziela dary posługiwania, dzięki którym Jego mocą świadczymy sobie wzajemne*

posługi ku zbawieniu, abysmy żyjąc prawdziwie w miłości, wzrastali przez wszystko ku Temu, który jest naszą Głową (por. Ef 4, 11-16 gr)²⁵.

Soborowy tekst przedstawia Chrystusa, Głowę Mistycznego Ciała Kościoła oraz Króla i Pana nieba i ziemi. Dokument, opierając się na Pawłowej doktrynie zarysowanej w *Liście do Galatów* (Ga 4, 19), wyraża ideę dążenia do coraz głębszego upodobniania się do Chrystusa. Ponieważ członkowie Jego Mistycznego Ciała są zjednoczeni z tajemnicami życia Chrystusa, zatem podobnie do Niego będą cierpieć i umrzeć, lecz również zmartwychwstać, aby królować wraz z Jezusem. Konstytucja zauważa, że wspomniane podobieństwo to przede wszystkim dar Chrystusa. To właśnie On napędza swoimi bogactwami całe swe Mistyczne Ciało, to znaczy Kościół. W tym świetle królewskość członków Kościoła jest rozumiana jako dar samego Chrystusa Króla. Błogosławiona Dziewica Królowa antycypuje rzeczywistość, która w przyszłości będzie udziałem wszystkich członków Mistycznego Ciała Kościoła. Jej królewskość nie jest li tylko przywilejem zarezerwowanym jedynie dla Niej, lecz podkreśla królewską godność wszystkich ochrzczonych w Chrystusie.

Kolejny tekst, dotyczący godności królewskiej Chrystusa znajduje się w numerze 48 *Lumen gentium*:

Chrystus [...] siedząc po prawicy Ojca, działa ustawicznie w świecie, aby prowadzić ludzi do Kościoła i przezeń mocniej ich złączyć ze sobą, a karmiąc ich własnym Ciałem i Krwią, uczynić uczestnikami swego chwalebego życia.

Wspomniany numer soborowego dokumentu zaznacza także, że nie tylko zasiadając po prawicy Ojca, Chrystus działa na rzecz swojego ludu. Podobny dynamizm charakteryzuje również wszystkich mieszkańców nieba:

Dzięki bowiem temu, że mieszkańcy nieba głębiej są zjednoczeni z Chrystusem, jeszcze mocniej utwierdzają cały Kościół w świętości, podnoszą godność kultu Bożego, który Kościół sprawuje na ziemi, i na różne sposoby obracają na większe jego zbudowanie (por. 1 Kor 12, 12-27). Przyjęci bowiem do ojczyzny i znajdując się w obliczu Pana (por. 2 Kor 5, 8), przez Niego, z Nim i w Nim nieustannie wstawiają się za nami u Ojca, ofiarując Mu zasługi, które przez jedyne Pośrednika między Bogiem a ludźmi, Jezusa Chrystusa (por. 1 Tm 2, 5), zdobyli na ziemi, służąc we wszystkim Panu i w swoim ciele dopełniając niedostatki udreń Chrystusa dla dobra Jego Ciała, którym jest Kościół (por. Kol 1, 24). Ich braterska troska również bardzo wspomaga naszą słabość²⁶.

²⁵ LG 7.

²⁶ TAMŻE, 49.

Mieszkańcy nieba, pomimo że przebywają w Bożej chwale, kontynuują zbawczą misję. Ich współpraca w dziele zbawienia wyraża się w nieustannym wstawiennictwie oraz w ofiarowywaniu Bogu zasług, które zdobyli podczas ich ziemskiej pielgrzymki. Ich modlitwy są składane Bogu Ojcu przez Pośrednika między Bogiem a ludźmi, Jezusa Chrystusa.

Odnosząc powyższy tekst do osoby Najświętszej Maryi Panny, należy zauważyć, że również Ona, przebywając w wiecznej chwale swojego Syna, nieustannie wstawia się za nami, ofiarując Ojcu swoje zasługi.

Ów tekst pozwala nam odczytać posługę Błogosławionej Dziewicy w kontekście powszechnego powołania wszystkich członków Kościoła do coraz pełniejszego upodabniania się do Chrystusa, do wyjednywania innym zbawczych darów. W tej perspektywie królewskość Maryi oświetla królewskość ludu Bożego.

Reasumując, należy stwierdzić, że soborowa ikona Maryi Królowej została przedstawiona w podwójnej perspektywie: eklezjologicznej i historiozbawczej. Błogosławiona Dziewica, ukazana w nowym kontekście, jawi się jako znamienity członek Kościoła, którego uczestnictwo w niebieskiej chwale jest antycypacją przyszłej chwały ludu Bożego. Wymiar historiozbawczy umożliwił podkreślenie królewskiej godności Błogosławionej Dziewicy, rozumianej jako posługi, wyrażającej się w orędownictwie za braćmi i siostrami pielgrzymującego Kościoła. Dzięki zastosowaniu podwójnej perspektywy, udało się przedstawić królewskość Maryi w nowym świetle. Teologiczna ikona, naszkicowana przez Piusa XII, przedstawiająca Maryję Królową u boku Chrystusa niemal jako drugie pryncypium, została zmodyfikowana i pogłębiona.

Należy zauważyć, że dzięki Soborowi Watykańskiemu II nie tylko teologiczny obraz Maryi Królowej został zmodyfikowany; odnowa objęła również celebrację liturgicznego święta Maryi Królowej.

3. Maryja Królowa w liturgii posoborowej

Obraz Maryi Królowej, czczonej przez przedsoborową liturgię dnia 31 maja, zmienił się. Konstytucja o liturgii Soboru Watykańskiego II podkreśliła absolutne pierwszeństwo tajemnic Chrystusa, celebrowanych w roku liturgicznym. Celebracje ku czci świętych winny figurować w kalendarzu liturgicznym jako integralna część tajemnicy Chrystusa. Konstytucja *Sacrosanctum Concilium* stwierdza, że *obchodząc ten roczny cykl misteriów Chrystusa, Kościół święty ze szczególną miłością oddaje cześć Najświętszej Matce Bożej, Maryi, która nierozdzielnie jest z nim*

złączona jest ze zbawczym dziełem swojego Syna. W Niej Kościół podziwia i wysławia wspaniały owoc odkupienia i jakby w przezręczym obrazie z radością ogląda to, czym cały pragnie i spodziewa się być²⁷.

Komisja liturgiczna, przygotowując nowy Mszał Rzymski, powołując się na zalecenia Soboru zdecydowała, aby wspomnienie Maryi Królowej było celebrowane dnia 23 sierpnia, jako zwieńczenie oktawy Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny. Decyzja ta została przypomniana przez Pawła VI w adhortacji apostolskiej *Marialis cultus: Uroczystość Wniebowzięcia ma swoje świąteczne przedłużenie w obchodzonym osiem dni później wspomnieniu Najświętszej Maryi Dziewicy Królowej. W tym dniu kontempluje się Tę, która, siedząc obok Króla wieków, jaśnieje jako Królowa i wstawia się jako Matka*²⁸.

4. Teologiczny obraz Maryi Królowej w maryjnych dokumentach Jana Pawła II

Do przedstawionych dwóch ikon Maryi Królowej należy dodać trzecią, wyłaniającą się z pism Jana Pawła II. Rozważania na temat królewskości Maryi zawarte w encyklice *Redemptoris Mater*, w *Liście do kobiet* oraz w katechezie maryjnej poświęconej w całości królowaniu Błogosławionej Dziewicy, pozwalają nam ukazać koherentny obraz Maryi Królowej w wymienionych pismach Papieża.

4.1. Encyklika *Redemptoris Mater* i *List do kobiet*

Opublikowana 25 marca 1987 roku encyklika maryjna przedstawia królewskość Błogosławionej Dziewicy w nowym świetle: nie jawi się ona jako godność bądź przywilej, lecz jako posługa na rzecz uczniów Chrystusa. Maryja zostaje przedstawiona jako wierna Służebnica Pańska, która podczas swojego życia służyła Panu, osiągając podobieństwo do swojego Syna, który nie przyszedł na ziemię, by Mu służyć, lecz aby służyć i dać swoje życie na okup za wielu (Mt 20, 28). Macierzyńska posługa Maryi, zainicjowana na ziemi, osiąga swoją kontynuację w niebie, gdzie Maryja wstawia się za braćmi swojego Syna. Rozważane w takim kontekście królowanie wyraża się w służeniu: *Jej wyniesieniem królewskim nie przestaje być chwala służenia: wzięta do nieba nie zaprzestaje owej zbawczej „służby”, w której wyraża się macierzyńskie pośrednictwo, „aż do wiekuistego dopełnienia się zbawienia wszystkich wybranych”²⁹.*

²⁷ SC 103.

²⁸ PAWEŁ VI, Adhortacja apostolska *Marialis cultus* (2 II 1974), 6.

²⁹ RM 41.

Podobna idea królewskości Maryi została wyrażona w papieskim *Liście do kobiet*. Ojciec Święty zauważył, że *Maryja służąc Bogu, służy również ludziom; jest to bowiem posługa miłości. Właśnie ta posługa umożliwiła Jej zrealizowanie w Jej życiu doświadczenia tajemniczego, lecz autentycznego królowania. Nieprzypadkowo jest wzywana jako Królowa nieba i ziemi. Przyzywa Ją w ten sposób cała wspólnota wierzących, a wiele narodów nazywa Ją Królową. Jej królowanie to służenie, Jej posługa jest królowaniem*³⁰.

4.2. Katecheza maryjna Jana Pawła II

Zagadnienie królewskości Maryi stało się tematem jednej z katechez maryjnych Jana Pawła II, ogłoszonej 23 lipca 1997 roku. Następca św. Piotra, po krótkim wprowadzeniu, w którym przypomniał obecność tytułu Maryi Królowej w tradycji Kościoła, odniósł się do encykliki Piusa XII zauważając, że tytuł Maryi Królowej wyraża pewną analogię pomiędzy Maryją a Chrystusem, ułatwiającą nam zrozumienie znaczenia królewskości Błogosławionej Dziewicy³¹. Postrzegana w tej perspektywie Maryja jest Królową nie tylko ze względu na swoje Boże macierzyństwo, *ale także dlatego, że jako nowa Ewa zjednoczona z nowym Adamem współpracowała z dziełem Odkupienia ludzkości*³².

Jan Paweł II, rozważając królewskość Maryi w świetle królewskości Chrystusa, zauważył, że uczestniczy Ona w panowaniu swojego Syna, Króla wszechświata, sprawując władzę nadaną Jej przez Syna³³. Zjednoczona z królewskim majestatem swojego Syna poświęca się sprawie rozszerzenia królestwa Bożego, udzielając wiernym Bożej łaski.

Katecheza opisuje królewskość Maryi jako posługę oraz kontynuację Jej uczestnictwa w dziele zbawienia, które polega na rozszerzaniu Królestwa Bożego w świecie poprzez udzielanie nowych łask. Jednakże, jak zauważa Jan Paweł II, w podobny sposób wyraża się duchowe macierzyństwo Maryi. Papież, rozwiązując problem, stwierdza, że *tytuł Królowej nie zastępuje oczywiście tytułu Matki: królewskość Maryi jest dodatkową godnością, związaną z Jej szczególną misją macierzyńską, i wyraża po prostu władzę, jaką otrzymała, aby pełnić tę misję*³⁴.

Z powyższych słów wynika, że królewskość Maryi jest miarą Jej macierzyństwa duchowego. Wspomniana godność Błogosławionej

³⁰ JAN PAWEŁ II, *List do kobiet* (29 VI 1995), 10.

³¹ TENŻE, *Królowa Wszechświata* (Audiencja generalna, 23 VII 1997), 2, w: *Jan Paweł II o Matce Bożej*, t. 4, red. A. SZOSTEK, Warszawa 1999, 277.

³² TAMŻE.

³³ TAMŻE.

³⁴ TAMŻE.

Dziewicy wiąże się z władzą, która została Jej udzielona dla wypełnienia macierzyńskiej posługi w Kościele. Wstawiennictwo Maryi Wniebowziętej nie oddziela Jej od Kościoła: *Wniebowzięcie sprzyja pełnej komunii Maryi nie tylko z Chrystusem, ale z każdym z nas. Maryja jest z nami, ponieważ Jej chwalebny stan pozwala Jej towarzyszyć nam w codziennym życiu na ziemi*³⁵.

Obecność Maryi w życiu chrześcijan ma charakter macierzyński, odznacza się dynamizmem. Jej stan chwalebny pozwala na Jej stałą duchową obecność w życiu chrześcijan. Swoją macierzyńską miłością podtrzymuje nas w doświadczeniach życia. Wniebowzięta do niebieskiej chwały Maryja powierza się całkowicie dziełu zbawienia, udzielając wierzącym szczęścia, w którym uczestniczy. Jest Królową, która rozdaje wszystko to, co posiada, partycypując w pełni życia i miłości Chrystusa³⁶.

Królewskość Maryi, zarysowana w katechezie Jana Pawła II, jednoczy Ją nie tylko z Synem, lecz również z Jego uczniami. Uczestnicząc w chwale Chrystusa, Błogosławiona Dziewica staje się jeszcze bardziej bliska dla tych wszystkich, którzy przyzywają Jej z żywą wiarą.

Analiza doktryny o godności królewskiej Najświętszej Maryi Panny w dokumentach Jana Pawła II pozwala zauważyć istotny wpływ jego filozofii personalistycznej, której pryncypia zostały przedstawione w dziele *Osoba i czyn*. W mariologii papieskiej odnajdujemy personalistyczną definicję osoby, która określa samą siebie, która wypowiada się poprzez swoje czyny. Osoba, uważa K. Wojtyła, dąży do realizacji samej siebie jedynie poprzez dar z samego siebie dla innych. Człowiek jest w stanie osiągnąć pełną realizację samego siebie jedynie dzięki relacjom z innymi osobami. Wspomniane relacje zachodzą w przestrzeni miłości, która zostaje określona jako ekstaza osoby, wyrażająca się w życiu dla drugiej osoby i w byciu dla drugiej osoby.

Osoba Błogosławionej Dziewicy jest zatem postrzegana poprzez Jej czyny dokonane w czasie ziemskiego pielgrzymowania. Maryja spełnia się jako osoba dzięki darowi z samej siebie, dzięki życiu dla innych. Wymiar niebiański życia Maryi, który rozpoczął się już w życiu ziemskim, poprzez całkowity dar z siebie dla innych, jest kontynuowany w niebie, gdzie Maryja Królowa nadal żyje dla innych. W tej perspektywie królewskość, rozumiana jako bycie dla innych, jako posługa dla innych dokonywana w przestrzeni miłości, staje się dla współczesnego człowieka wzorem do naśladowania. Pojęcie królewskości Maryi zostało streszczone przez Jana Pawła II w *Liście do kobiet* w następujących słowach: *Człowiek nie może*

³⁵ GERMANUS CONSTANTINOPOLITANUS, *Homilia 1*: PG 98, 344; JAN PAWEŁ II, *Królowa Wszechświata...*, 278.

³⁶ JAN PAWEŁ II, *Królowa Wszechświata...*, 278.

odnaleźć się w pełni, jeżeli nie poprzez szczery dar siebie (Gaudium et Spes, 24). W tym jawi się macierzyńskie królowanie Maryi. Będąc z całym swoim istnieniem darem dla Syna, staje się również dla synów i córek całego rodzaju ludzkiego, budząc głęboką ufność tych, którzy zwracają się do Niej, aby być prowadzonymi poprzez trudne ścieżki życia do nadprzyrodzonego końca przeznaczenia³⁷.

Reasumując, należy stwierdzić, że teologiczna ikona Maryi Królowej zawarta w pismach Jana Pawła II została przedstawiona w perspektywie antropologicznej. Królowanie jawi się jako kondycja istoty ludzkiej wynikająca z jej otwarcia na potrzeby innych, wyrażająca się w posłudze drugiemu człowiekowi, która zostaje zapoczątkowana na ziemi, a otrzymuje swoją pełnię w niebie.

5. Zakończenie

Dokonana analiza ujawnia, że obraz Maryi Królowej przedstawiony w dokumentach Magisterium Kościoła na przestrzeni ostatniego pięćdziesięciolecia został istotnie pogłębiony. Dokumenty przedstawiają tę samą teologiczną ikonę Maryi Królowej nakreśloną w trzech odrębnych perspektywach. Perspektywa chrystologiczna, dominująca w encyklice *Ad caeli Reginam*, ukazująca postać Maryi Królowej, zasiadającej na tronie obok Syna, została zastąpiona przez perspektywę eklezjologiczną Soboru Watykańskiego II - przedstawia ona królewskość Maryi jako antycypację eschatologicznego spełnienia Kościoła. Statyczne pojęcie królewskości, rozumiane jako godność i przywilej, zostało zastąpione przez pojęcia bardziej dynamiczne, rozumiane jako posługa innym: królowanie oznacza służenie. Ta właśnie perspektywa cechuje mariologiczną refleksję Jana Pawła II.

Obraz Maryi Królowej bliskiej Chrystusowi, lecz oddalonej od ludu Bożego, został zastąpiony przez ikonę, w której Maryja nie przestając być zjednoczona ze swoim uwielbionym Synem, pozostaje blisko Jego uczniów, spełniając swoją macierzyńską misję.

³⁷ TENŹE, *List do kobiet*, 10.

Dzięki posoborowej refleksji mariologicznej obraz Maryi-Królowej stał się wzorem do naśladowania przez wiernych, programem życia: królowanie to służenie innym, a służenie innym to królowanie.

O. dr Bogusław Kochaniewicz OP
Pontificia Università S. Tommaso d'Aquino „Angelicum”

Largo Angelicum 1
00184 Roma
Italia
e-mail: kochaniewicz@pust.urbe.it

Le tre icone di Maria Regina. La regalità di Maria 50 anni dopo l'enciclica *Ad caeli Reginam* di Pio XII

(Riassunto)

Dalla nostra analisi risulta che l'immagine di Maria Regina presente nei documenti del Magistero degli ultimi 50 anni è stata sviluppata ed approfondita. I documenti presentano la stessa icona di Maria Regina in tre diverse prospettive.

La prospettiva cristologica, che domina nell'enciclica *Ad caeli Reginam* la quale presenta la figura della Madonna al fianco del suo Figlio, è stata approfondita grazie alla dimensione ecclesiologica del Concilio Vaticano II, la quale sottolineava la regalità di Maria come una anticipazione della condizione escatologica della Chiesa. Dal concetto statico della regalità, considerato come una dignità e privilegio, si è arrivato all'concetto più dinamico, in cui la regalità viene intesa come un servizio per gli altri: regnare, vuole dire servire. E proprio questa prospettiva antropologica che domina nei documenti di Giovanni Paolo II.

L'immagine di Maria Regina incoronata, distanziata dal popolo di Dio, viene sostituita con l'icona di Maria che, essendo vicino ai discepoli di Cristo, continuamente svolge la sua missione a loro favore.

L'icona di Maria Regina nell'arco degli ultimi 50 anni è stata maturata. Da una parte sottolinea di più la sovranità di Cristo, presenta la Beata Vergine come la parte eminente della Chiesa ma anche sottolinea il suo l'influsso salvifico sugli uomini.

Infine l'immagine della Madonna incoronata di gloria, grazie al contributo della riflessione mariologica post-conciliare, è divenuta un'immagine da seguire e da imitare. Regnare è servire: servire è regnare.